

rijksuniversiteit
groningen

Wetenschapswinkel Courant

Jaaroverzicht 2017

Inhoud

Voorwoord	3
2017 in cijfers	3
Meedoen start met rust in lijf, hoofd en huis	4
Even voorstellen Vincent Hazelhoff	6
De cover Koos Buist	7
Wildwest-taferelen column Nick Nieuwenhuijsen	7
Je leert (een nieuwe taal) nooit alleen	8
Q&A met de groene strijders van de Green Office	10
Sustainable City Map	12
De plastic ark van Noach	14
Innovatiewerkplaats als verbindende leeromgeving in het hoger onderwijs	16
Even voorstellen Denise Leidelmeijer	16
Business Meets University Studenten en ondernemers komen tot creatieve ideeën	18
Living Knowledge Conferentie 2020 in Groningen!	19
Een kijk in de wijk De coöperatieve wijkraad	20
Filosofie en participatief actieonderzoek	21
Publicaties en presentaties in 2017	22

Colofon

De Wetenschapswinkel Courant is een uitgave van de gezamenlijke wetenschapswinkels van de Rijksuniversiteit Groningen.
Mail voor gratis abonnement: tawi@rug.nl

Redactie: Karin de Boer, Saskia Visser, Nick Nieuwenhuijsen en Vincent Hazelhoff

Voorkant: Koos Buist

Vormgeving en layout: Kasemir Publiciteit & Vormgeving / bauburo

Druk: Facilitair Bedrijf RUG, GrafMedia

issn: 1389-8612

Van de meeste besproken projecten zijn rapporten en artikelen verschenen. Deze zijn gratis te downloaden via www.rug.nl/wewi. Mocht u verdere interesse hebben in een van de besproken onderwerpen, neem dan contact op met de betreffende winkel.

Wetenschapswinkels

Bèta Wetenschapswinkel

Nijenborgh 6, 9747 AG Groningen
Karin Ree: c.m.ree@rug.nl / 050 - 36 34132
Karin de Boer: m.k.de.boer@rug.nl / 050 - 36 34686
Henk Mulder: h.a.j.mulder@rug.nl / 050 - 36 34436
science-shop-fse@rug.nl

Wetenschapswinkel Economie & Bedrijfskunde / Careers Company

Postadres: Postbus 800, 9700 AV Groningen
Bezoekadres: Duisenberg Building, Zernikecomplex, Nettelbosje 2, 9747 AE Groningen
Simon Thunissen: info@careerscompany.nl
050 - 36 37182

Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid

Postadres: UMCG, Sector F, Wetenschapswinkel G&V, Postbus 30.001, HPC FA12, 9700 RB Groningen
Bezoekadres: Hanzeplein 1, Gebouw de Brug
Jolanda Tuinstra: j.tuinstra01@umcg.nl / 050 - 36 16648
Karin Veldman: k.veldman@umcg.nl / 050 36 33063

Wetenschapswinkel Onderwijs

Grote Rozenstraat 3, 9712 TG Groningen
Lieneke Ritzema: wewi-onderwijs@rug.nl
050 - 36 36997
Denise Leidelmeijer: d.f.m.leidelmeijer@rug.nl
050 36 32373

Wetenschapswinkel Taal, Cultuur en Communicatie

Postadres: Postbus 716, 9700 AS Groningen
Bezoekadres: Oude Kijk in 't Jatstraat 26, 9712 EK Groningen
Saskia Visser: tawi@rug.nl / 050 - 36 35271
Vincent Hazelhoff: v.hazelhoff@rug.nl / 050-3637370

Kenniscentrum Filosofie

Oude Boteringestraat 52, 9712 GL Groningen
Marc Pauly: 050 - 36 36948
Nick Nieuwenhuijsen: kcf@rug.nl

De wetenschapswinkels op internet:

www.rug.nl/wewi

De wetenschapswinkels op Twitter:

[@ScienceShopsRUG](https://twitter.com/ScienceShopsRUG)

De wetenschapswinkels werken samen met

Green Office Groningen

Visserstraat 47/49, 9712 CT Groningen
Agnes Schiphof: greenoffice@rug.nl / 050 - 36 35358

Drukker dan druk

De burger heeft het Stadspanels, ouderraden, en dan moeten ze ook aan wetenschap doen. Want de wetenschap vraagt om hulp. Sterker nog, de wetenschapper moet om de hulp van de burger vragen vanwege de verantwoording naar de maatschappij. Dus er is werk aan de winkel. Ook voor de universiteit. De universiteiten moeten aan de bak, werken aan outreach, communiceren. Projecten met burgers, over burgers, voor burgers, door burgers...

De burgers mogen participeren; krijgen inspraak; kunnen meehelpen; data genereren door te tellen, door protocollen uit te voeren, via bemonstering van eigen lichaam of door het invullen van enquêtes over energy, healthy

ageing of sustainable society en ga zo maar door. Veel wordt verpakt in termen die smart, responsible, innovatieve zijn. Of krijgen internationale benamingen zoals Responsible Research and Innovation, Citizen Science enzovoorts. Oude wijn in nieuwe zakken?

Onderzoek voor maatschappelijke organisaties door studenten of wetenschappers? Dat kan ook via de wetenschapswinkels, al zo'n 40 jaar. Wat ons als gezamenlijke wetenschapswinkels interesseerde is of er tussen de partijen een dialoog kan ontstaan over (het uitvoeren van) het onderzoek. Een op zichzelf staande vorm van onderzoek waarbij praktijkkennis en theorie in dialoog met elkaar worden gebracht, heet participatief actieonderzoek. Deze onderzoeksmethodiek was voor ons de aanleiding

om een dag te organiseren. Om ons te laten informeren en inspireren.

Afgelopen 12 april hadden wij de dag van Participatief Actieonderzoek. Nathalie Beekman heeft samen met ons een prachtig programma opgesteld. Participatief actieonderzoek vanuit filosofisch standpunt: "Wat is dat eigenlijk, welk doel heeft het, en is het wel wetenschap? En wat is dan wetenschappelijke kennis?" Dit en nog meer kunt u in dit jaarbericht lezen. Veel leesplezier en mocht u nog vragen hebben? Laat het ons weten. Zo houden we elkaar druk.

Karin de Boer, voorzitter RUG Wetenschapswinkels

2017 in cijfers

Statistisch overzicht vragen en projecten 2017

	Vragen	Afgehandelde vragen	Studenten	Medewerkers	Ext. Publicaties	Presentaties & evenementen
Bètawinkel	68	45	120	2	21	29
Kenniscentrum Filosofie	6	3	7	2	2	4
Onderwijs	33	27	27	2	14	2
Economie & Bedrijfskunde	-	-	-	-	-	-
Geneeskunde & Volksgezondheid	35	21	26	6	11	6
Green Office	27	23	37	6	-	23
Taal, Cultuur & Communicatie	21	19	93	2	20	7
Totaal	190	138	310	20	68	71

Meedoen start met rust in lijf, hoofd en huis

Vrouwen van niet-westerse afkomst vinden moeilijk hun weg in de Groningse samenleving, zo blijkt uit onderzoek. Dat is de reden dat bij Multicultureel Vrouwen centrum Jasmijn de vrouwengroep Hestia is opgericht. Vrouwen uit deze groep krijgen les in personal organizing en lichaamsbewustwording, wat de vrouwen handvatten biedt om beter hun plekje in Groningen te vinden.

Door Zinzi Pardoel en Jolanda Tuinstra

In mei 2017 startten Marjan Wolynski (lichaamsgericht therapeut) en Ellie Norden (professional organizer) met de training aan de vrouwengroep Hestia. Zij ontwierpen een gezamenlijke training vanuit beider disciplines. Daarnaast worden deelnemers getraind om het geleerde zelf weer door te geven aan vrouwen in hun eigen omgeving. Voor de start van de vrouwengroep klopten de trainers aan bij de wetenschapswinkel met de vraag of de ervaringen van de vrouwen konden worden onderzocht. En daarnaast wilden ze natuurlijk weten of de beoogde doelen werden behaald: leidde de training tot meer eigen regie en participatie bij de vrouwen?

Van deelnemer tot trainer

De training aan de vrouwengroep Hestia bestaat uit drie fases. De vrouwen starten met tien wekelijkse bijeenkomsten, waarin elke week een ander onderwerp centraal staat. Zo richt een van de bijeenkomsten zich bijvoorbeeld op de organisatie van de eigen administratie en post. Een andere keer gaat het over ontspanning door je te richten op je ademhaling. Naast de bijeenkomsten krijgen de deelnemers thuisopdrachten om het geleerde direct toe te passen in de praktijk van alledag. In totaal hebben 19 vrouwen de eerste fase van de

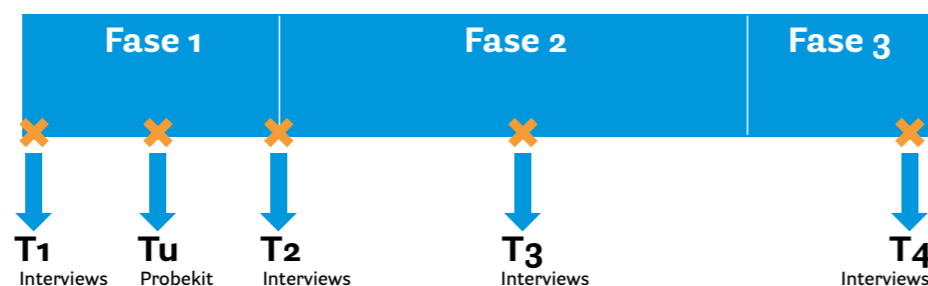
training afgerond.

Inmiddels is de tweede trainingsfase gestart met twaalf vrouwen die besloten om door te stromen naar het train-de-trainer traject. Ze leren daarin hoe ze zelf training kunnen geven aan andere vrouwen in hun omgeving. De laatste trainingsfase bestaat uit het geven van die trainingen. De nieuw getrainde vrouwen gaan dat in tweetallen minimaal twee keer doen. Ze hopen in een verkorte versie van vijf bijeenkomsten weer nieuwe vrouwen te kunnen helpen rust in lijf, hoofd en huis te vinden.

Onderzoek: interviews en creatieve metingen

In het onderzoek dat de wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid verbindt aan vrouwengroep Hestia, staan de ervaringen van de vrouwen centraal en de evaluatie van de opbrengsten. Drie verschillende onderzoeksmethoden worden gebruikt op vijf meetmomenten (Zie Figuur 1). Ten eerste wordt het gehele proces gemonitord, waarbij structureel zicht wordt gehouden op het verloop van de training. Daarnaast worden er op vier momenten interviews gehouden, waarin met de deelnemers wordt gesproken over hun dagelijkse leven, de ervaringen met de training, hun gezondheid, ambities en participatie. Verder wordt er tijdens de eerste fase een creatieve meting gedaan met een zogenoemde 'Probe kit'.

Probe kits zijn pakketjes met voorwer

Inhoud probekit

pen en opdrachten die deelnemers kunnen inspireren en hulp kunnen bieden bij het verwoorden van waarden, gevoelens en gedachten.

Het thema van onze 'probe kit' was een goed gevoel hebben. De deelnemers hebben het pakket een week mee naar

“Naar de kapper, lekker eten, mijn dochter, contact, tv kijken en een kilo afgevallen zijn geeft mij een goed gevoel.”

(fragment uit een dagboek)

huis gekregen en er één of meerdere opdrachten van gedaan. De opdracht hielp de vrouwen om even stil te staan bij de momenten die hen een goed gevoel gaven en gaf de onderzoekers inzicht in waarden, gevoelens en gedachten van de deelnemers.

Figuur 1. Fases en momenten van onderzoek

De trainers, studenten, onderzoeksteam en twee deelnemers

Hogere cijfers op dagelijks functioneren

Vier master studenten van het Honours College analyseerden de interviews van fase 1 (T1 en T2) en presenteerden de resultaten. De vrouwen bleken vooral een

verbetering op te merken in hun dagelijks functioneren. Ze gaven daarvan verschillende voorbeelden in het open interview en deze verbetering kwam ook naar voren uit de cijfers van het ingevulde spinnenweb Positieve Gezondheid

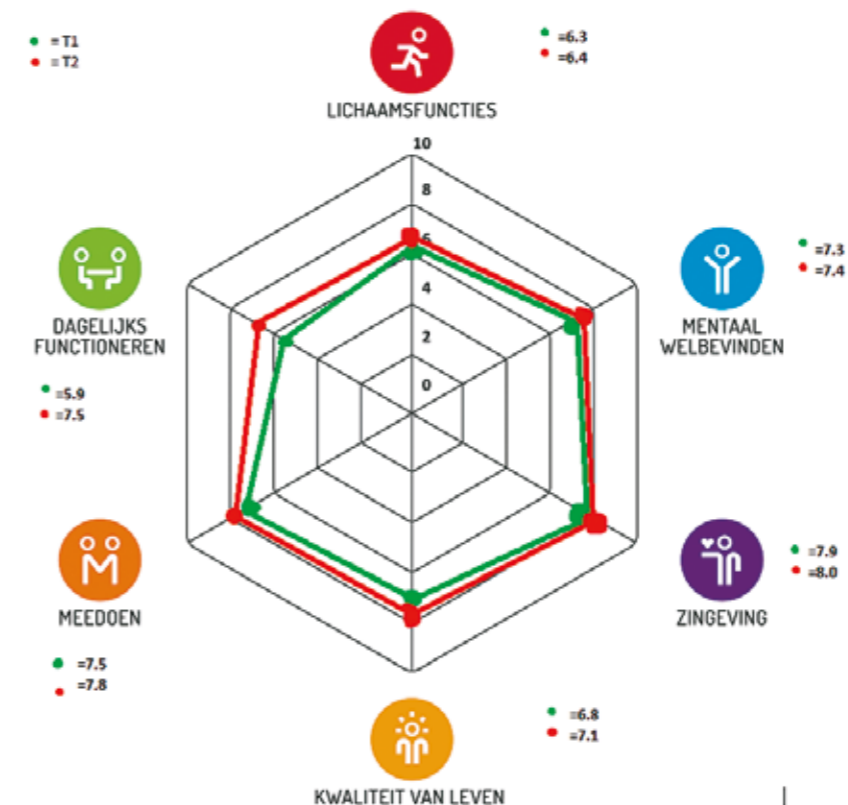
(zie Figuur 2). De verschillende domeinen van positieve gezondheid beschrijven het vermogen om je aan te passen

“Geinig hoe dingen doorwerken. Het doet toch meer met je dan je denkt. Ineens heb je dan stappen gezet.”

(citaat uit interview)

en je eigen regie te voeren, waarmee het goed aansluit bij dit project. Het spreekt de participanten aan op hun kracht in plaats van hun zwakte en de potentie van een persoon wordt benadrukt, iets wat ook bij de Train-de-Trainersmethode past. Een andere conclusie die we uit het onderzoek kunnen trekken is dat de combinatie van lichaamswerk en personal organizing uniek is en positief werkt voor de deelnemende vrouwen.

Vrouwengroep Hestia bruist van enthousiasme. Het enthousiasme is zo groot, dat er een wachtlijstgroep is gemaakt van vrouwen die ook graag willen starten. Hopelijk komt de fondsenwerving rond en start een tweede groep in mei 2019. Wordt vervolgd!

Figuur 2. Gemiddelde positieve gezondheid van de deelnemers op T1 (groen) en T2 (rood)

Vervolg van pag. 5

De opdrachtgevers aan het woord

Marjan Wolynski (lichaamsgericht therapeut) en
Ellie Norden (professional organizer)

Hoe heeft u het wetenschapswinkelproject ervaren?

“We vinden de wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid een enthousiast en professioneel team. De samenwerking is inspirerend en verrijkend en overleggen zijn zeer efficiënt.”

Wat heeft de organisatie aan dit onderzoek?

“Naast dat het onderzoek een helder inzicht geeft in de resultaten van de training, zijn de interviews die met de deelnemers worden gehouden ook verdiepend. Ze zorgen ervoor dat de deelnemers zich beter bewust zijn van wat de training in hun leven verandert en hoe ze daardoor groeien.”

Wat vond u het leukst?

“We zijn erg blij met de inspirerende samenwerking. Het onderzoeksteam is creatief en enthousiast, wat mooie mogelijkheden en nieuwe manieren oplevert om te onderzoeken. Daarnaast merken we ook welke verdiepende bijdrage het geeft om de interviews voor, tijdens en na de verschillende fases uit te laten voeren door iemand anders dan de trainers.”

Komt er nog een volgende keer?

“Het traject is nog niet afgelopen en we zijn op zoek naar mogelijkheden voor een nieuwe groep. Daarin willen we graag blijven samenwerken met het onderzoeksteam en kijken welke mogelijkheden er nog meer zijn in de samenwerking.”

Even voorstellen Vincent Hazelhoff

Hoe draag je wetenschappelijke kennis over en hoe zorg je ervoor dat iedereen er ook wat aan heeft?! Het is een centrale vraag die als een rode draad door mijn leven loopt. Ik studeerde Geschiedenis en Journalistiek aan de RUG en leerde in de Master History Today historisch onderzoek vertalen naar een breed publiek. Nadat ik een tijd als projectmedewerker bij stichting De Verhalen van Groningen en als trainee bij de gemeente had gewerkt, ben ik bij de Wetenschapswinkel Taal,

Cultuur en Communicatie aan de slag gegaan. In mijn prille werkende leven merk ik dat mijn enthousiasme voornamelijk zit in het opzetten van nieuwe projecten en het uitdragen van creatieve en soms provocerende ideeën en de uitdaging deze ideeën concreet vorm te geven. Het is daarom mijn doel om de wetenschapswinkels meer op de kaart te krijgen. We zijn namelijk soms iets te nederig over de resultaten die we boeken, we mogen er wel wat meer trots op zijn!

De studenten over het project

Gwendolyn Aldershof,
Melanie Rijrink, Saskia Bontjer,
Manon Schallig

Hoe hebben jullie het wetenschapswinkelproject ervaren?

Het was een heel leuk project! Het was fijn dat we echt betrokken werden en mee mochten denken met wat wij interessant vonden om te onderzoeken. Daarbij kregen we goede ondersteuning en begeleiding. Er werd meegedacht en er werden interessante onderwerpen aangedragen om mee aan de slag te gaan.

Wat was er lastig/wat heb jullie geleerd?

Het was lastig om dit project naast ons eigen reguliere masterprogramma te doen. Door volle dagen met stages was het lastig om meetings in te plannen met z'n allen.

We hebben geleerd om kwalitatieve data te analyseren met behulp van Atlas.ti. Dit was voor ons een nieuwe vorm van data-analyse.

Wat vonden jullie het leukst?

Om terug te zien dat het project zo waardevol is en een positieve uitwerking heeft gehad op de deelnemers, op verschillende manieren. Daarnaast was het enthousiasme van alle betrokkenen bij het project heel leuk en motiverend.

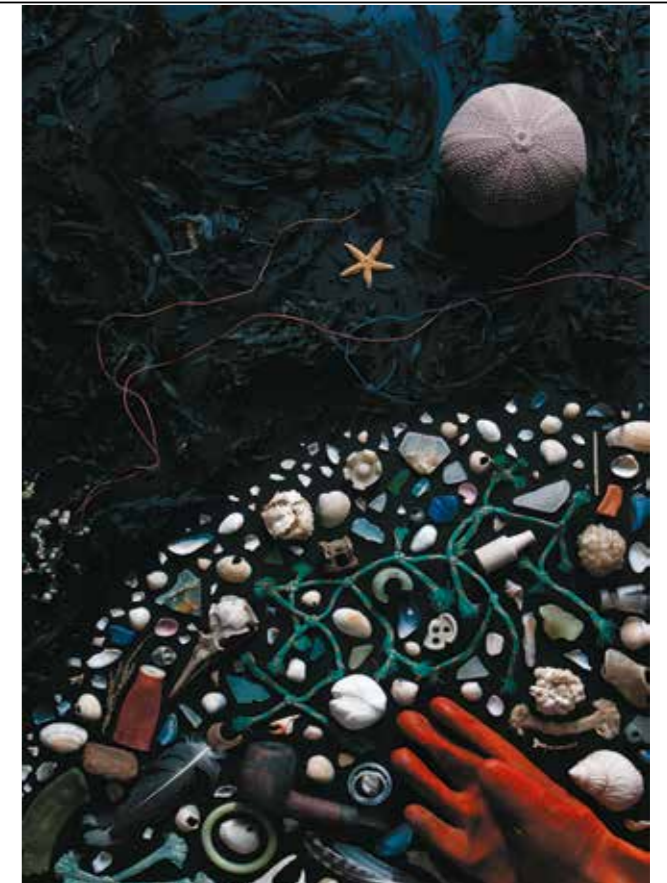
De cover

De uitnodiging om de voorkant van dit jaaroverzicht te ontwerpen nam ik met plezier aan. De maatschappelijk verbinding die de wetenschapswinkels legt vind ik een goede zaak. Daar iets aan bij te kunnen dragen is dan ook mijn geluk.

Duurzaamheid en vervuiling van de zee zijn belangrijke onderwerpen waaraan dit jaarverslag onder andere aandacht besteedt. Deze zaken gaan mij ook aan het hart en zodoende besloot ik de hele compositie op te bouwen van gejut materiaal uit de Waddenzee.

Natuur, filosofie en wetenschap zijn belangrijke inspiratiebronnen voor mijn beeldend werk, waarin schaal vaak een rol speelt. In de wetenschap worden constant nieuwe manieren gevonden om het 'grootste' en 'kleinste' dicht naar onszelf te brengen. Dit gegeven is tevens onderdeel van mijn ontwerp waarin (met wat fantasie) klein ook erg groot schijnt.

Veel kijkplezier & groet,
Koos Buist
www.koosbuist.nl

Column

Wildwest-taferelen

Door Nick Nieuwenhuijsen

Als mij gevraagd wordt wat ik nu toch zo leuk vind aan filosofie, dan zet ik mijn cowboyhoed weer even goed, spuug ik mijn pruimtabak uit en hoor ik mezelf enthousiast het woord 'veelzijdigheid' knauwen. Filosofie is zo lekker veelzijdig. Over welk onderwerp of vakgebied je ook praat, er is altijd wel een filosofische component te vinden. 'Maar hoe weet je dat dan?', 'Waar volgt die conclusie dan uit?' en 'Is dat wel het juiste om te doen?' zijn bekende filosofische vragen uit respectievelijk de epistemologische, formeel-logische en ethische hoek. En ze maken van de filosoof een onverbetterlijke betweter die zich in elke saloon overal tegenaan bemoeit.

Het betekent echter ook dat het Kenniscentrum Filosofie (KCF) van alle kanten onder vuur kan worden genomen. Uit de landbouwsector: "Hoe moeten wij omgaan met de toenemende invloed van geprivatiseerde 'big data' in onze sector?" Van een kunstenaar: "Klopt de redeneerwijze van museum X met betrekking tot het door hen gestelde verband tussen post-kolonialisme en moderne

kunst?" Of een journalist met de vraag: "Een crematorium gaat haar overwarmte inzetten om haar gebouw mee te verwarmen, is dat wel moreel verantwoord?". Enzovoort.

Ik geniet van deze veelzijdige en spannende omsingelingen, maar ze zijn natuurlijk ook lastig. Want voor alle binnenkomende kogels en pijlen - pardon - vragen geldt dat eerst moet worden bepaald wat de filosofische component is. De vragensteller heeft hier meestal al ideeën over - anders had diegene zijn pijlen ook niet op ons gericht - maar deze ideeën zijn niet altijd juist. Nog al te vaak wordt de filosoof bijvoorbeeld als een soort orakel gezien die wel even met de juiste antwoorden op de proppen komt, maar veel vaker schiet de filosoof, veilig verschanst in de rede, sneller dan zijn schaduw vragen terug. Met dit vragenvuur als antwoord kan de oorspronkelijke vragensteller vervolgens proberen werkbare, voorlopige antwoorden in zijn eigen domein te formuleren. Want in het filosofische domein is een antwoord nooit helemaal veilig. Trouwens, niemand is ooit helemaal veilig. Achter je!

Deze shoot-outs komen ook bij het KCF voor. Soms schrik je even van een vraag uit onverwachte hoek, maar bijna altijd kun je tijdig terugvuren en de schutter helpen zijn vraag te verscherpen. Met de rook nog uit de revolver schiet dan weer door me heen: 'Bliksem, wat een lekker veelzijdige klus toch, dat filosoferen.'

Je leert (een nieuwe taal) nooit alleen

Talenwonders en talenknoebels, het succesvol leren van een taal lijkt voor sommigen wel magie. Toch is het eigenlijk een kwestie van hard werken. Veel proberen, veel fouten maken, je doelen goed voor ogen houden en alle hulp gebruiken die je kunt krijgen. Twee projecten van de wetenschapswinkel Taal, Cultuur en Communicatie richtten zich het afgelopen jaar op effectief leren van een taal. Docenten, studenten, taalondersteuners, vluchtelingen en wetenschapswinkelcoördinatoren... wie leerde er eigenlijk niet van? En al gauw ging het over veel meer.

Door Saskia Visser

Project 1 Met je mond vol Nederlands

Soms hangt je toekomst af van het leren van een taal. Vluchtelingen die in Nederland snel aan het werk willen, moeten Nederlands leren. En als je een medisch beroep hebt, dan is het niveau dat je moet halen hoog. Terecht, want niemand wil dat miscommunicatie de gezondheid van patiënten in gevaar brengt. De noodzaak om effectief te leren bracht Cootje Loggers, taalondersteuner bij Humanitas, bij de wetenschapswinkel. Ze begeleidde een groep Syrische vluchtelingen met een medi-

sche achtergrond die Nederlands leerden bij het RUG-Talencentrum.

Deze groep van zeven gemotiveerde jonge mensen vond dat ze nog te vaak met hun mond vol tanden stonden.

Tip van Alies Vind je het eng om de nieuwe taal te spreken? Oefen veel met moedertaalsprekers die je aardig vindt.

Ze wilden ook graag meer contact met Nederlandse leeftijdsgenoten. Al snel vonden we drie enthousiaste studenten toegepaste taalwetenschap die juist wil-

den leren hoe ze de theoretische kennis over taalleren konden toepassen. Alies, Stephanie en Kristy hadden bovendien proefpersonen nodig voor hun scriptie. Zo sneed het mes aan twee kanten. De studenten hielpen de vluchtelingen met 10 bijeenkomsten vol alledaags Nederlands, de vluchtelingen hielpen de studenten aan praktijkervaring en analysemateriaal in de vorm van tests en opdrachten.

Vanaf het begin was het duidelijk dat ze elkaar konden helpen, waardoor een geweldig coöperatieve sfeer in de groep ontstond. Daar kwam nog bij dat de studenten kozen voor drie scriptie-onderwerpen die cruciaal zijn bij effectief leren: motivatie, gebruik van feedback en het omgaan met "taalangst" (dat je niet durft te praten in de vreemde taal). In een terugkommiddag vertelden de studenten erover en gaven alle cursisten algemene en persoonlijke tips mee.

*Vluchtelingen en studenten van
Met je mond vol Nederlands*

Hoe kun je ervoor zorgen dat je gemotiveerd blijft als het even tegenzit? Welke vorm van feedback heeft jou het meest geholpen? Hoe verlaag je voor jezelf de drempel om Nederlands te praten? De studenten kregen op hun beurt van de groep waardevolle tips voor de verbetering van hun lesaanpak.

Tip van Kristy Stel jezelf steeds kleine doelen die ook te bereiken zijn, dan blijf je gemotiveerd.

Later volgde er op verzoek van Humanitas ook nog een thema-avond voor alle taalondersteuners, die door de studenten werd georganiseerd. Ze vertelden er over hun onderzoek en ervaringen, maar nodigden de taalondersteuners met discussievragen en voorbeelden ook uit hun kennis en ervaringen in te brengen. Dat leidde zelfs tot nieuwe ideeën voor de onderzoeksagenda. Een taalondersteuner vatte het nut samen: "Je hoort een heleboel dingen die kloppen met je ervaringen. Maar nu zetten die studenten dat allemaal zo overzichtelijk en helder op een rij. Heel verfrissend!" *Meer informatie (met tips voor cursisten en docenten en een filmpje over motivatie!) vindt u op onze website.*

Project 2 Peerfeedback is effectief

Ook het tweede project draaide om effectief leren in samenwerking. Christine Vidon en Judith Jansma zijn enthousiaste RUG-docenten Frans die altijd op zoek zijn naar het verbeteren van hun lespraktijk. Op hun verzoek deed Jorieke Lindner, masterstudent Communicatie- en Informatiewetenschappen (met een bachelor Frans) onderzoek naar het gebruik van feedback. Daarvoor combineerde Jorieke literatuuronderzoek met praktijkonderzoek in de colleges. Tijdens colleges wordt er veel feedback gegeven, meestal door docenten aan studenten. Studenten kunnen elkaar echter ook feedback geven (peerfeedback). Dit wordt steeds vaker ingezet en het kan het leerproces positief beïnvloeden, maar er bestaan helaas ook misverstanden. Eén van die misverstanden is

dat je niets kunt leren van studenten die minder goed zijn. Zeker bij het leren van een taal is de autoriteit van een medecursist niet groot. Wat weet jij daar nou van, jij bent toch geen Fransman?! Toch maakt juist die twijfel peerfeedback heel effectief. Dat klinkt misschien vreemd, maar het zet de studenten aan tot nadenken en discussie over regels, inhoud en begrijpelijkheid. Na een tijdje ontstaat er hierdoor een kritische houding die de studenten niet alleen gebruiken bij het evalueren van feedback, maar ook bij het schrijven van nieuwe teksten. Zo worden hun teksten steeds beter.

De eerste stap is dus dat zowel docenten als studenten het nut van peerfeedback leren inzien. Daarnaast is de vorm van feedback ook erg belangrijk. Wie herinnert zich niet de docent die nors zwijsend uw werk vol rode strepen teruggaf of de collega die u graag voortdurend verbeterde? U wilde hem vast achter het behang plakken, nam uit teleurstelling de feedback niet echt ter harte en verloor een deel van uw motivatie om te leren.

Tip van Stephanie Vraag altijd om geschreven feedback, dan kun je het nog eens nalezen.

Een typisch geval van niet-effectieve feedback dus. Hoe ziet effectieve feed-

back er dan wel uit? In het kort: Er is voldoende aandacht voor dingen die je goed doet, er wordt een koppeling gemaakt met de leerdoelen en je hoort hoe je jezelf kunt verbeteren en het gewenste eindniveau kunt bereiken.

Tip van Jorieke Feedback geven? Geef ook tips hoe de student zijn fouten in het vervolg kan voorkomen.

Jorieke bleef in haar adviezen steeds dicht bij de wensen van docenten en studenten. Als praktisch eindproduct stelde ze een peerfeedbacktraining en feedbackformulieren samen, waar de docenten het volgende semester mee gingen werken. Er volgde een kleine culturomslag waar ze positief door verast werden. Studenten lijken beter op de hoogte van de leerdoelen en actiever bezig met hun eigen leerproces. Docent Christine Vidon merkt op: "Nu studenten inzien hoe belangrijk het ontvangen van feedback is en dat daar elk college aandacht aan besteed wordt, komen ze nooit meer met afgeraffelde opdrachten. Opdrachten met feedback blijven niet meer slingeren in het lokaal, er wordt om gevraagd!" *Meer informatie (met peerfeedbacktraining en feedbackformulieren!) vindt u op onze website.*

Q&A met de **groene** strijders van de Green Office

De Green Office bestaat uit een coördinator en een team van studenten dat vanuit de universiteit initiatieven initieert en oppakt rondom duurzaamheid. Het streven is dat duurzaamheid een vanzelfsprekend onderdeel wordt van de Rijksuniversiteit Groningen.

In dit interview maken we kennis met de studenten van de Green Office. Waarom zetten zij zich in voor duurzaamheid en zien zij de toekomst rooskleurig in? Gaat de transitie naar een duurzamere wereld wel snel genoeg?

Waarom ben je bij de Green Office gaan werken?

Hylke

Een verbindende rol bekleden is iets wat mij heel erg aanspreekt. Binnen de Green Office krijgen wij de mogelijkheid om een idee van begin tot eind uit te denken en daadwerkelijk tot implementatie te brengen. Dit is soms een behoer-

lijke uitdaging, maar als het lukt is de voldoening des te groter!

Joey

In de periode dat ik solliciteerde voor de Green Office gaf Jan Terlouw net zijn praatje bij *De Wereld Draait Door*. Hij vertelde hoe de nieuwe generatie jongeren de toekomst gaat bepalen. Dat zette me toentertijd veel aan het denken. Ik besloot niet langer alleen maar te praten over duurzaamheid, maar de daad bij het woord te voegen.

Puck

Toen ik de vacature voor student-assistent bij de Green Office voorbij zag komen dacht ik meteen: dit is iets voor

mij! Tot dusver had ik nog nooit van de Green Office gehoord en ik vroeg me af waarom. Ik wilde daarom bijdragen aan de bekendheid van de Green Office om zo duurzaamheid een grotere rol te laten spelen binnen de universiteit. De compositie van het team van studenten die voor de Green Office werken neemt bijna elk jaar een nieuwe vorm aan. Daardoor verandert geregeld de input tijdens vergaderingen en veranderen de projecten die worden opgezet door studenten.

Hoe benader jij duurzaamheid en wat voegt jouw blik toe aan het Green Office-team?

Micha

Ik ben wat technischer dan mijn collega's, ik richt me vooral op milieu en energievraagstukken. Daarnaast ben ik graag creatief bezig en probeer ik studenten te sturen op het maken van duur-

zamere keuzes. Op dit moment maak ik bijvoorbeeld een overzichtelijke top 10 masters lijst waarin je kunt zien welke masteropleidingen binnen de RUG het meeste raakvlak hebben met de *Sustainable Development Goals* die zijn opgesteld door de Verenigde Naties.

Joey

Ik kom vanuit een ruimtelijke ordening achtergrond. Dit is een vakgebied waar veel disciplines samenkomen zoals recht, gedrag, techniek, filosofie, maar ook duurzaamheid. Ik heb daarmee een erg breed perspectief en vind het dan ook leuk om grote en brede projecten op te zetten, zoals het duurzaamheidsdebat, de pubquiz en de Green Growth lezingenreeks.

Leander

Binnen het team ben ik de netwerker. Ik vind het leuk om mensen te leren kennen en samenwerkingen te zoeken. Met mijn bedrijfskundige achtergrond ben ik voornamelijk bezig met governance en operationele projecten. Wat dit concreet betekent is dat ik inkoopadviseur op het gebied van duurzaamheid ben bij veel aanbestedingen.

Puck

De manier waarop ik duurzaamheid benader is vooral vanuit economisch en sociaal perspectief, maar ook historisch en filosofisch. Ik vind het leuk om na te denken over wat duurzaamheid betekent, en hoe duurzamer leven een positief effect kan hebben op de kwaliteit van leven. De projecten waar ik mee bezig houd zijn vooral gericht op het creëren van bewustzijn over duurzaamheid. Ik ben erg creatief en visueel ingesteld en vind het leuk om dingen te ontwerpen. Ik heb het project de *Sustainable City Map* vormgegeven (zie pagina 12 en 13), van begin tot eind, van tekst tot illustraties.

Er zijn verschillende perspectieven over de toekomst van de wereld waarin we leven. Op het gebied van duurzaamheid benadrukken sommigen de innovatiekansen van de technologie en economie, terwijl anderen doemdenken.

Hoe zie jij de toekomst op het gebied van duurzaamheid?

Micha

De transitie naar een duurzame toekomst is technisch gezien "te doen". Maar het vraagt ook een mentale switch van de maatschappij. Want waarom moet jij per sé je eigen auto hebben? En kunnen we niet gewoon overstappen van het bezitten van een smartphone naar het "huren van communicatie". Zodat het kopen van een product het kopen van een service wordt.

Joey

De wereld, en alles wat daarop leeft verandert momenteel snel als gevolg van klimaatverandering en veel van die veranderingen zijn moeilijk om te draaien. Er zijn echt radicale veranderingen nodig, en het is niet mens eigen om zo snel zoveel te veranderen.

Hylke

Ik ben positief ingesteld. Waarschijnlijk zal ik later aan mijn kinderen moeten uitleggen waarom we "vroeger" zo milieubelastend leefden. Dan zullen ze vol verbazing luisteren. Ik denk dat vooral een kennisinstituut zoals de universiteit een bijdrage kan leveren aan een duurzame transitie.

Leander

Binnen de universiteit merk ik dat er al een groot verschil is met 4 jaar geleden toen de Green Office begon. Sinds die tijd hebben veel afdelingen en medewerkers duurzaamheid omarmd en is "duurzaam werken" steeds normaler geworden. Denk hierbij aan het duurzamer worden van werkplekken, maar ook van arbeidsomstandigheden en voorwaarden.

Puck

Je kan al bijna niet meer om duurzaamheid heen en ik denk dat het een kwestie van tijd is voordat het echt vanzelfsprekend gaat worden. Verandering kost nu eenmaal tijd, maar wanneer mensen de positieve kanten van duurzaam leven gaan inzien zal deze omslag steeds makkelijker gaan.

Hylke Poorting
Studie: MSc Technology and Operations Management
Projecten: Green Shipping, Events

Micha Klaarenbeek
Studie: MSc Energy and Environmental Sciences
Projecten: Sustainable Buildings, Green ICT, Re-use Office furniture

Leander van der Wal
Studie: MSc Strategic Innovation Management (afgerond), MSc Sustainable Entrepreneurship (start sept. 2018)
Projecten: Green ICT, Sustainable Purchasing, Checklist Study Associations

Joey Koning
Studie: Msc Research Master Spatial Sciences
Projecten: Green Office Ambassadors, Green Growth, Newsletter

Puck Brouwers
Studie: Bachelor International Relations and International Organization & Geschiedenis
Projecten: Sustainable City Map, Make Your Garden Green Again, Plastic Free Week

Sustainable City Map

Een product van de Green Office

De wetenschapswinkels en de Green Office werken graag samen. Dat voelt heel natuurlijk, omdat we allebei met studenten werken aan maatschappelijke vraagstukken. De Green Office richt zich specifiek op het promoten van duurzaamheid, een thema dat ook in wetenschapswinkelprojecten nooit ver weg is: Van het streven naar duurzame veranderingen voor organisaties tot projecten over oplossingen voor de plastic soep. Daarom stellen we u op deze middenpagina graag voor aan de duurzame kaart van Groningen.

2 Mamamini

- 🏠 Noorderbinnensingel 100
- 🏠 Damsterdiep 307
- 🏠 Helper Oostsingel 32
- 🕒 Ma: 13-18, Di - Vrij: 10-18, Zat: 12-17

Mamamini is misschien wel de bekendste kringloopwinkel van Groningen. De opbrengst gaat naar een goed doel en er werken vrijwilligers. Heb je nog een (studenten)kamer te vullen? Bezoek dan eens de Mamamini!

1 Anat

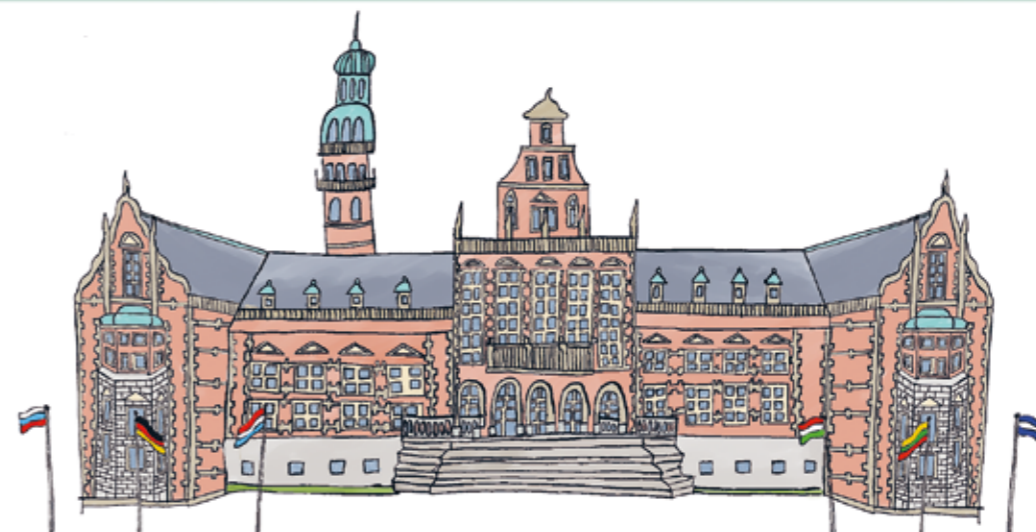
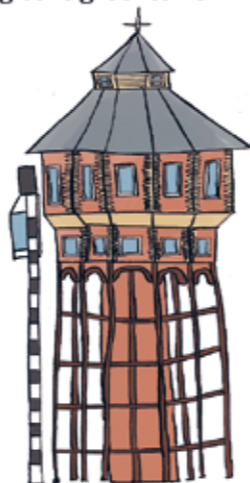
- 🏠 Verlengde Grachtstraat 1
- 🌐 www.anat.nu
- 🕒 Woe - Zon: 9-16

Anat is een veganistisch ontbijt- en lunchcafé nabij het Noorderplantsoen. Anat is klein, maar erg knus. Het is een goede plek om een kop koffie of thee te drinken met een (veganistisch) gebakje. Helemaal perfect als je nog een rondje door het park wilt lopen!

10 De Stadsakker

- 🏠 Oude Kijk in 't Jatstraat 38
- 🌐 www.stadsakker.nl
- 🕒 Di - Vrij: 10-18, Zat: 10-17

Voor iedereen die groene vingers heeft of wilt krijgen. De Stadsakker verkoopt boeken, zaden, gereedschap, vogelvoer en duurzame cadeaus. Ze verkopen ook hun eigen biologische groenten en fruit van Groningse bodem!

31 De Herbivoor

- 🏠 Gedempte Zuiderdiep 59
- 🌐 www.deherbivoor.nl
- 🕒 Di - Zat: 11-18, Do: 11-21, Zo: 12-17

De Herbivoor is een biologische en vegetarische saladebar op het Gedempte Zuiderdiep. Bij de Herbivoor kan je proeven hoe lekker plantaardige maaltijden kunnen zijn!

21 Koko Toko

- 🏠 Oosterstraat 26
- 🌐 www.kokotoko.eu
- 🕒 Ma - Vrij: 10:30-18, Zat: 10-17:30, Zo: 13-17

Koko Toko is een conceptstore die eerlijke en duurzame producten verkoopt. Ze verkopen voornamelijk kleding, zo kan je er terecht voor een duurzame spijkerbroek van MUD Jeans of duurzame truien en T-shirts van Armedangels.

Wil je de complete Sustainable City Map zien?
Ga naar www.rug.nl/greenoffice of gebruik de QR-code!

De Green Office ontwikkelde deze kaart. De focus ligt op initiatieven en ondernemingen die bijdragen aan duurzaamheid in de breedste zin van het woord, zoals: aanbod van biologisch, vegetarisch eten, duurzame beleidsvoering en lokale productie. Hier lichten we aantal duurzame spots uit.

De plastic ark van Noach

Onze projecten komen meestal uit de regio Noord-Nederland. Dit jaar doen we eens gek. We laten ons inspireren door Blue Planet II en we nemen u mee op een tripje over de Stille Zuidzee, van Jāpan via Fiji naar Californië. Ons vervoermiddel is geen luxe cruiseschip, maar afvalplastic. Onze medepassagiers zijn diersoorten van de Aziatische oostkust. De aandrijving is een drietal projecten van de Bèta wetenschapswinkel.

Door Karin Ree

De overtocht, met verstekelingen

We gaan van wal op een afgedankt badeendje en drijven mee met de beruchte plastic soep, die door de oostwaartse stroming de Stille Zuidzee oversteeft. Onderweg krijgen we onverwacht steeds meer medepassagiers aan boord zoals anemonen, poliepen, kokerwormen, schaal- en schelpdieren en vissen. Dit blijkt de ark van Noach voor diersoorten van de Aziatische oostkust.

In september 2017 baarde een artikel in Science opzien: Honderden diersoorten bleken na de tsunami in Japan op wrakstukken naar de Amerikaanse westkust "geraft" te zijn. Vooral op plastic afval kunnen de dieren overleven, zich aanpassen en zich voortplanten. Soorten die in het water of op de snel varende schepen de overtocht niet zouden overleven, dobberen rustig naar de overkant. Afval vormt als het ware de basis voor een klein ecosysteempje. Bij zo'n artikel roepen we "bingo" in de wetenschapswinkel: een spannend onderwerp voor een posteropdracht voor eerstejaars studenten Biologie. Linde Wieringa, Sterre Kruijze en Marlin Leemhuis maken er iets moois van.

Plastic boten op Fiji

Dan komt de eerste stop in zicht, de idyllische baaien van Fiji. Het eerste dat opvalt is de enorme hoeveelheid afgedankte polyester (plastic) bootjes, het is zwerfafval dat op den duur ook terecht komt in de plastic soep. Valt daar iets tegen te doen? Kunnen we die rommel nuttig gebruiken?

Via de International Maritime Organization (IMO) kreeg de wetenschapswinkel de vraag naar de technische mogelijkheden om polyester boten te recyclen. Jarno Stoter, bachelor student Technische Bedrijfskunde, ging daar voortvarend mee aan de slag. Hij ging eerst in Nederland op zoek naar initiatieven, omdat dit afvalprobleem ook hier speelt. Het materiaal van de boten is polyester versterkt met glasvezel. Die combinatie maakt recycling moeilijk en kostbaar; dat is een veelvoorkomend probleem bij plastic producten. Bij de Hogeschool Windesheim spoorde Jarno een innovatief proces op, waarbij de combinatie juist nuttig wordt gebruikt in de productie van beschoeiing. Scheiding van plastic en glasvezel is hierbij niet nodig, want de glasvezel biedt in deze toepassing juist stevigheid. Het materiaal kan hardhout vervangen, dat is nog een voordeel: je hoeft er geen oerwoud voor te kappen en naar Fiji te verschepen. En vooruitdenkend: polyester beschoeiing kan na gebruik verwerkt worden

in cement. Met deze Nederlandse resultaten in de hand zocht Jarno contact met Fiji om te onderzoeken of deze processen mogelijk zijn in die regio. De geluiden zijn hoopgevend, mogelijk loopt Fiji straks voorop in deze optie om de plastic soep te voorkomen.

Een koude ontvangst

Ons badeendje landt veilig in de baai van Californië. Onze medepassagiers-verstekelingen zijn daar echter niet bepaald welkom. Deze uitheemse diersoorten kunnen overleven en zich voortplanten in hun nieuwe omgeving. Ze vormen een invasie, concurreren met inheemse soorten en kunnen zorgen voor het uitsterven daarvan. Deze bedreiging voor de biodiversiteit is wereldwijd een probleem. Het klinkt een beetje paranoia, zijn "buitenlanders niet welkom in de States?" Maar het voorbeeld van de mondiale verspreiding van de zebromossel, die inheems is in de Zwarte en Kaspische Zee, laat zien wat de effecten zijn. Door deze invasie zijn inheemse mosselen en

andere schelpdieren in de Great Lakes uitgestorven en de jaarlijkse schade door dichtgroeende afvoerpijpen bedraagt alleen daar al ruim 500 miljoen US-dollar.

Bestrijding van invasieve soorten vraagt veel kennis en communicatie. Het gaat om ingrepen in ecosystemen, waarbij onbedoelde of zelfs averechtse effecten op de loer liggen. Chemische bestrijdingsmiddelen zijn meestal niet specifiek voor de plaag, zodat ook andere organismen het loodje leggen. Fysische bestrijding (maaïen, wegvangen) is heel kostbaar. Het is zaak om er vroeg bij te zijn en een deskundige afweging van mogelijkheden te maken. In de Verenigde Staten is een non-profit organisatie actief die zulke kennis ontwikkelt en uitdraagt. Onder de naam Island Conservation boekt de organisatie succes in

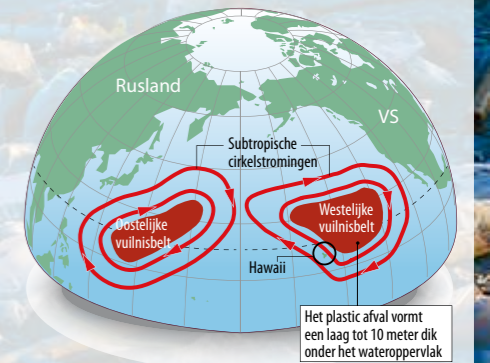
de uitroeiing van invasies op eilanden, de meest kwetsbare ecosystemen. Ze wil dit graag uitbreiden naar zoetwater ecosystemen.

Sarah Bedolfe, Masterstudente Science Business and Policy (opleiding Mariene Biologie) in Groningen, verrichtte hiervoor baanbrekend werk. Ze maakte een wetenschappelijke data-analyse van invasieve soorten, de oorzaken van verspreiding en de methodes van bestrijding. Ze ervoer dat er weinig communicatie is over de ervaringen met bestrijding in de praktijk. Vervolgens nam ze een stap die voor een wetenschapper niet gebruikelijk is: ze bracht expertise in wetenschap en praktijk in zes landen bij elkaar om een gezamenlijke strategie te ontwikkelen. Island Conservation zette deze kennis en dit netwerk om in een nieuwe organisatie met de naam

Freshwater Life en die timmert internationaal al driftig aan de weg.

Sarah Bedolfe oogstte ook in Nederland veel bijval. In november is haar onderzoek beloond met de Rachel Carson scriptieprijs van de Vereniging voor Milieuprofessionals.

Voor ons ligt dus een volgende cruise in het vooruitzicht: over plaagvrije meren, in een duurzame boot.

Wat vindt de opdrachtgever?

Wereldwijd worden afgedankte polyester boten achtergelaten in havens en in de natuur. Dat is een probleem met veel onzekerheden: de omvang, de risico's van de materialen op lange termijn, de mogelijkheden om het aan te pakken. Dumpen van afval in zee is wereldwijd verboden; de International Maritime Organization (IMO, een afdeling van de VN) ontwikkelt hiervoor regelgeving. Het rapport van Jarno Stoter, Technische Bedrijfskunde, over de recycling van polyester boten is daar als officieel document ingediend. Samen met een project van Groningen Seaports om een boot te bouwen van gerecycled plastic (waaraan TBK studenten hebben meegewerkt) ligt er nu een goede basis om oplossingen uit te werken. Cato ten Hallers-Tjabbes, Cato Marine Ecosystems, afgevaardigde in IMO namens IUCN

Plastic soep in multidisciplinair onderwijs

Plastic soep is overal. In uw afvalbakje, in de wegberm, in de uiterwaarden, in alle zeeën en oceanen. Want plastic is overal, in de verpakking van uw voedsel, in uw kleding, uw auto, in de materialen van uw huis. Dat maakt plastic soep tot een geweldig onderwerp voor multidisciplinaire projecten voor studenten. In het programma "Garbage Patch-work" belicht het Honours College de plastic soep van alle kanten. Plastics zijn prachtige materialen. Moeten we ze anders ontwerpen om vervuiling van het milieu tegen te gaan? Wie is eigenlijk "eigenaar" van dit probleem, waarom komt een zinnige aanpak zo moeizaam tot ontwikkeling? Waarom gaan we als consument zo slordig met deze materialen om? Dit soort vragen gaan allerlei wetenschappelijke disciplines aan, van chemisch technologen tot historici, van medici tot gedragswetenschappers. En kunstenaars! Zoals u kunt zien aan de prachtige voorkant van dit jaarbericht. In het Garbage Patch work werkt zo'n scala van docenten en studenten daadwerkelijk samen. Een mooi staaltje onderwijsvernieuwing.

Innovatiewerkplaats als verbindende leeromgeving in het hoger onderwijs

Sinds 2013 werkt het Centre of Expertise: Healthy Ageing (CoE HA) van de Hanzehogeschool Groningen met innovatiewerkplaatsen (iwp's). Iwp's zijn krachtige leeromgevingen voor studenten waar onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk samenkomen. Inmiddels bestaat de netwerkorganisatie uit ruim 160 partners en hebben ongeveer 1000 studenten aan een opdracht gewerkt. Hoe zijn de ervaringen van deze studenten tot nu toe?, vroeg het CoE HA zich af. En dus benaderden ze de wetenschapswinkel Onderwijs voor een evaluatieonderzoek. Gineke Schilstra, studente Onderwijskunde, ging in haar masterstage met dit vraagstuk de slag.

Multidisciplinaire samenwerking

Gineke had al enige affiniteit met innovatiewerkplaatsen en publiek-private samenwerkingen. Voor haar bachelorthesis heeft ze de samenwerking tussen bedrijfsleven en beroepsonderwijs onderzocht, in het kader van de aardbevingsproblematiek in Groningen. Binnen dat onderzoek heeft ze echter vooral vanuit het oogpunt van bedrijven en werknemers gekeken, daarom trok dit project van het CoE HA juist haar interesse. Schilstra: "Op deze manier benader je zaken vanuit een heel andere hoek. Ik denk dat dit op een verfrissende manier een bijdrage kan leveren aan het optimaliseren van de werking van innovatiewerkplaatsen binnen de Hanzehogeschool Groningen."

Gineke Schilstra:

"Ik vond het erg interessant om te onderzoeken hoe studenten zelf tegen het werken in een innovatiewerkplaats aankijken en wat hun ervaringen zijn."

De samenwerking tussen Gineke en haar mentor Bea Dijkman, onderwijskundige en adviseur Centre of Expertise Healthy Ageing, verliep erg prettig. Dijkman: "Gineke heeft heel zelfstandig

gewerkt en heeft een mooi eindrapport geleverd". Zelf heeft ze Toegepaste Onderwijskunde in Enschede gestudeerd en daarna jarenlang als onderwijskundig adviseur bij de Hanzehogeschool gewerkt.

Bea Dijkman:

"Het was bijzonder leuk om nu een student onderwijskunde te mogen begeleiden."

Gineke vond de afwisseling die het project met zich meebracht het leukst. "In de meeste innovatiewerkplaatsen is sprake van multidisciplinair samenwerken. Dit betekent dat studenten van verschillende opleidingen en disciplines samenwerken. Zo heb ik een presentatie bijgewoond van studenten die een apparaat hebben ontwikkeld dat een melding aan de zorgverlener geeft wanneer een (demente) oudere

Bea Dijkman - onderwijskundige en adviseur CoE HA

valt of rondwaalt en hulp nodig heeft. De technische kant van dit verhaal was compleet onbekend en nieuw voor mij. Door de jaren heen raak je steeds meer vertrouwd met je eigen vakgebied, maar laat je andere vakgebieden steeds meer achter je. Ik vond het daarom erg leuk om tijdens dit project af en toe een kijkje te mogen nemen bij andere domeinen."

Het evaluatieonderzoek geeft een mooi beeld van hoe studenten het werken in innovatiewerkplaatsen ervaren. Er zijn drie verschillende innovatiewerkplaatsen onderzocht. De bevindingen worden binnenkort gepresenteerd op het teamoverleg van het CoE HA en bij het Hanzehogeschoolbrede deelproject innovatiewerkplaatsen. Het evaluatieonderzoek leidt tot aanbevelingen en waarschijnlijk tot verder onderzoek naar ervaringen van studenten.

Waarschijnlijk komt er nog een vervolgoopdracht over innovatiewerkplaatsen als leeromgeving. Zowel vanuit het CoE HA als vanuit de afdeling Onderwijs en Onderzoek, het deelproject innovatiewerkplaatsen, is er interesse in de resultaten van het onderzoek van Gineke. Gineke is ondertussen bezig met de afronding van de master Onderwijskunde. In het kader van haar masterthesis voert ze de komende maanden onderzoek uit naar het gebruik en de effecten van ondersteuning in een digitale leeromgeving.

Vier vragen aan Gineke Schilstra

Hoe heb je het wetenschapswinkelproject ervaren?

Ik vond het erg leuk en leerzaam om het evaluatieonderzoek uit te voeren. Voor mijn bachelorthesis heb ik de samenwerking tussen bedrijfsleven en beroepsonderwijs onderzocht, in het kader van de aardbevingsproblematiek in Groningen. Hierdoor had ik al enige affiniteit met innovatiewerkplaatsen en publiek-private samenwerkingen. Binnen dat onderzoek heb ik echter vooral vanuit het oogpunt van bedrijven en werknemers gekeken, daarom trok dit project van het CoE HA juist mijn interesse. Ik vond het erg interessant om te onder-

zoeken hoe studenten zelf tegen het werken in een innovatiewerkplaats aankijken en wat hun ervaringen zijn. Op deze manier benader je zaken vanuit een heel andere hoek. Ik denk dat dit op een verfrissende manier een bijdrage kan leveren aan het optimaliseren van de werking van innovatiewerkplaatsen binnen de Hanzehogeschool Groningen (HG).

Wat was er lastig en wat heb je geleerd?

Aan de start vertelde Bea mij dat er enige onduidelijkheid zou kunnen ontstaan rondom het concept innovatiewerkplaats. Tijdens het project kwam ik er inderdaad achter dat er veel verschillende definities bestaan. Vooral aan het begin was dit soms lastig en was het even zoeken naar de rode draad. Door het lezen van literatuur (o.a. beleidsstukken van de HG) en het voeren van meerdere gesprekken met betrokkenen raakte ik gelukkig steeds meer vertrouwd met het onderwerp.

Wat vond je het leukst?

Ik vond de afwisseling die het project met zich meebracht het leukst. In de

meeste innovatiewerkplaatsen is sprake van multidisciplinair samenwerken, dit betekent dat studenten van verschillende opleidingen en disciplines samenwerken. Zo heb ik een presentatie bijgewoond van studenten die een apparaat hebben ontwikkeld dat een melding aan de zorgverlener geeft wanneer een (demente) oudere valt of rondwaalt en hulp nodig heeft. De technische kant van dit verhaal was compleet onbekend en nieuw voor mij. Door de jaren heen raak je steeds meer vertrouwd met je eigen vakgebied, maar laat je andere vakgebieden steeds meer achter je. Ik vond het daarom erg leuk om tijdens dit project af en toe een kijkje te mogen nemen bij andere domeinen.

Wat doe je nu?

Op dit moment ben ik bezig met afronden van de master Onderwijskunde. In het kader van mijn masterthesis voer ik de komende maanden onderzoek uit naar het gebruik en de effecten van ondersteuning in een digitale leeromgeving. Het einde komt in zicht en ik ben klaar voor nieuwe uitdagingen!

Even voorstellen Denise Leidelmeijer

Nadat ik ben afgestudeerd als sociaalpedagogisch hulpverlener en daarna als onderwijskundige heb ik eerst 10 jaar bij het Ministerie van Defensie gewerkt, waaronder als onderwijskundige bij de Koninklijke Marine. In deze periode ben ik als militair ook uitgezonden geweest naar Afghanistan, waar ik als stafofficier werkte op een internationaal NAVO-hoofdkwartier. Het leuke van werken bij Defensie was dat ik in contact kwam met heel veel verschillende mensen en we samenwerkten aan een hoger maatschappelijk doel. Enige mate van flexibiliteit was wel noodzakelijk om de diversiteit aan functies en taken naar behoren uit te voeren in wisselende teamsamenvormingen en met een grote diversiteit aan vragen en belangen. Deze veelvoud aan soms niet voor de hand liggende vragen maakten het werk juist leuk. Deze schat aan ervaringen komt weer goed van pas in mijn werk als coördinator van de wetenschapswinkel Onderwijs, dat ik sinds juli 2017 doe samen met Lieneke Ritzema. Onderwijskunde is een heel breed vak-

gebied, waardoor de vragen die bij ons binnenkomen ook erg uiteenlopen. Erg leuk vind ik dat. De vragen uit de maatschappij die bij onze winkel binnenkomen proberen wij vervolgens uit te zetten onder studenten in het kader van hun stage of afstuderen.

Dus mocht u een onderwijs gerelateerde vraag hebben waar u een wetenschappelijk licht op wilt werpen, mail ons dan via wewi-onderwijs@rug.nl. Misschien kunnen we iets voor elkaar betekenen.

Business Meets University

Studenten en ondernemers komen tot creatieve ideeën

Meermaals per jaar organiseert de Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de RUG bijeenkomsten voor bedrijven en ondernemers om ervaringen en kennis uit te wisselen met studenten. Met ondernemers, docenten en jong talent ontstaan in de interactie nieuwe creatieve perspectieven. Dit leidt tot een inspirerende dynamiek en een snelkoker van nieuwe ideeën voor groeiende en veranderende organisaties. In november 2017 was het weer zover.

De Faculteit Economie en Bedrijfskunde organiseerde een bijeenkomst rondom het thema Creativiteit & Innovatie in Bedrijf. Dit initiatief kwam voort uit een samenwerking tussen de Gemeente Groningen, VNO-NCW MKB Noord en de RUG. Creativiteit was het centrale thema van deze derde editie. Prof. Dr. Bernard Nijstad, expert op het gebied van Human Resource Management en Organisational Behaviour: "Ondernemen en creativiteit liggen dicht bij elkaar. Creativiteit is nodig als je wilt vernieuwen en inspelen op ontwikkelingen." Keynote spreker Willem Hein van HR-bedrijf Beljon + Westerterp benoemde daarnaast de kracht van samenwerken: "Belangrijk aan dit samenbrengen van partijen is de uitwisseling van kennis. De wisselwerking van toegepaste kennis uit praktijk en de nieuwste inzichten vanuit onderzoek helpt bij het implementeren van

nieuwe ideeën."

Het doel van de bijeenkomst was om daadwerkelijk aan de slag te gaan met creativiteit. MKB-ers konden zich inschrijven voor consultancy-on-the-spot: in een stoomsessie werden zij geadviseerd door de nieuwe generatie talenten Economie en Bedrijfskunde. De garantie dat dit hét geniale idee zou opleveren, kon natuurlijk niet worden gedaan. De studenten van FEB zijn echter bij uitstek in staat met een frisse blik naar vraagstukken van ondernemers te kijken. Zij worden niet gehinderd door praktische belemmeringen van alledag bij organisaties. Met een associatieve methode gingen de studenten aan de slag met de vraagstukken van de ondernemers, waarbij de laatsten slechts mochten luisteren. Hen was gevraagd hun oordeel uit te stellen, want kritiek is funest voor het genereren van ideeën. Christine van de Wetering van CRISP-

klantbeleving was een van de deelnemers: "Ik ben heel tevreden over de samenwerking met de studenten: ze waren verrassend, meedenkend en vooral bevoegen. Je merkt toch dat jongeren op een andere manier naar de maatschappij kijken en dat helpt bij het bedenken van nieuwe ideeën." Ook Jaap Adamse, directeur van het Blue Skies Festival, hét vijfdaagse duurzaamheidsfestival dat van 6 t/m 10 juni 2018 plaatsvindt in Groningen, deed mee. Zo ontstond het idee om op het festival een duurzaam studentenhuis te bouwen, waarmee inzichtelijk wordt gemaakt waar duurzame keuzes gemaakt kunnen worden en wat dit oplevert. Dit idee wordt nu daadwerkelijk uitgevoerd. Honderden studenten zullen in samenwerking met bouwbedrijven tijdens het festival in slechts een paar dagen duurzame studentenhuisen gaan bouwen op het Suikerunieterrein. Deze woningen zullen daarna gewoon gebruikt worden - toch niet gek voor een uurtje creatief brainstormen. Met dit soort vrij toegankelijke bijeenkomsten voor bedrijven uit de regio hopen we de drempel te verlagen voor bedrijven om de RUG te benaderen.

Ook andersom willen we studenten laten zien dat het regionale MKB innovatief is en een interessante optie voor een mooie baan na je studie. Een aantal bezoekende bedrijven heeft zich ook al ingeschreven voor student consultancy. Daarbij gaat een groep van drie tot vijf studenten onder begeleiding van een docent tien weken lang onderzoek doen bij een bedrijf, eindigend in een adviesrapport. We zien dat deze activiteiten leiden tot steeds meer ontmoetingen tussen studenten, onderzoekers en ondernemers. Alleen door elkaar te leren kennen komen we te weten wat we elkaar te bieden hebben. Daarom zal de Faculteit Economie en Bedrijfskunde

de komende jaren blijven investeren in deze activiteiten. Dus ook in 2018 komt er weer een Business Meets University en zullen er meer dan 40 regionale bedrijven een adviesrapport krijgen van onze studenten.

Living Knowledge Conferentie 2020 in Groningen!

In 2020 organiseren de RUG-Wetenschapswinkels de conferentie van Living Knowledge, het internationale netwerk voor Wetenschapswinkels en Community-Based Research. We verwelkomen dan zo'n driehonderd collega's, onderzoekers, studenten en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties uit de hele wereld in onze stad.

Het werkthema is "synergie". Hoe kunnen we leren van anderen, samen kennis ontwikkelen, samen iets 'doen' waar de maatschappij wat aan heeft? Hoe bereiken we samen dat de wetenschap open staat voor iedereen? In de aanloop naar deze internationale conferentie verkennen we ook andere methoden waarbij actieve burgers als onderzoeker op-

treden, zoals Citizen Science en Participatief Actieonderzoek (zie ook kader pag. 21). Uiteraard leggen we ook graag nieuwe contacten en betrekken we u bij de voor-

bereiding van dit bruisende internationale netwerk. Hoewel de RUG aan de wieg stond van Living Knowledge in 2000, is het tweejaarlijkse congres nog nooit in Ne-

derland geweest. We zijn er trots op het nu te mogen organiseren. Na de recente edities in Dublin (2016) en Boedapest (2018) straks dus: Groningen!

Een kijk in de wijk

De coöperatieve wijkraad

Met de Tweede Kamerverkiezingen in 2017, de gemeenteraadsverkiezingen in 2018 en het gelijktijdige referendum over de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (WIV) viel er de afgelopen tijd veel te kiezen in Nederland. Toch staat de representatieve democratie onder druk. Het vertrouwen in politici daalt al jaren gestaag, de opkomst bij verkiezingen eveneens en steeds minder mensen zijn lid van een politieke partij. Deze trends staan echter niet per se gelijk aan onverschilligheid. Een zwevende kiezer is misschien wel een extra kritische kiezer en er komen steeds meer burgerinitiatieven van de grond waarbij burgers inspraakrecht proberen af te dwingen. Eén van die initiatieven, omarmd door de Gemeente Groningen, is de coöperatieve wijkraad van de Oosterparkwijk. Het Kenniscentrum Filosofie raakte betrokken bij de oprichting hiervan.

Door Nick Nieuwenhuijsen

“Stel dat we teruggaan naar de roots van de democratie: er wordt niet langer vóór de burger, maar dóór de burger besloten. En stel dat we een raad samenstellen uit burgers die de beslissingen nemen. Stel dat we die raad op basis van loting samenstellen zodat iedereen een eerlijke kans heeft. Wat zou er dan gebeuren?” Met deze vragen opent de site cooperatiewijkraad050.nl, waarop dit initiatief verder wordt toegelicht.

Vurig plan

Een kleine vier jaar geleden ontstond het idee voor het inzetten van deze vorm van directe democratie (aan een heus kampvuur) bij D66-raadslid Wieke Paulusma en socioloog Liesbeth van de Wetering. Laatstgenoemde zet zich in voor de Gemeente Groningen als ‘Gangmaker gebiedsgericht werken en democratische vernieuwing’. Geïnspireerd op de G1000, het burgerinitiatief waarbij

burgers per loting worden geselecteerd om mee te praten over belangrijke beleidskwesties, legden zij het fundament voor het eerste experiment in Nederland met de coöperatieve wijkraad.

Maar hoe zet je zoiets op? Het uitgangspunt van de coöperatieve wijkraad is dat inwoners meer grip krijgen op wat er wel en niet gebeurt in hun buurt. Voor de gemeente is het namelijk belangrijk dat er voor agenderingen en besluiten een breed draagvlak in de wijk is. Maar hoe geef je bewoners controle zonder de huidige bestuurslagen buiten spel te zetten? En hoe zorg je voor vertrouwen in en draagvlak voor zo’n raad?

Enter filosofie

Met deze vragen belandde Van de Wetering onder andere bij Marc Pauly, hoofd van het Kenniscentrum Filosofie. Zij kenden elkaar al van onderzoek dat Pauly in 2010 deed naar deliberatieve democratie in Groningen. Daarbij lieten via steekproef geselecteerde burgers

Marc Pauly Liesbeth van de Wetering

zich door deskundigen informeren over relevante onderwerpen in hun leefomgeving, gingen hierover in discussie met elkaar en koppelden de uitkomsten hiervan terug aan de gemeentelijke organisaties. Het onderzoek leverde waardevolle inzichten op over hoe de ideeën van deelnemers veranderden in dat proces.

Pauly, universitair docent ethiek en sociale en politieke filosofie, bracht een aantal ideeën aan voor de coöperatieve wijkraad. Zo dacht hij mee over welke grootte de raad moest hebben ten opzichte van de Oosterparkwijk om representatief te zijn, opperde hij een aantal democratische kernwaarden waaraan een dergelijke wijkraad zou moeten voldoen en dacht hij mee over een rechtvaardig lotingssysteem. Daarnaast heeft een masterstudent filosofie stage gelopen bij dit project. Deze assisteerde Pauly, maar heeft ook zelfstandig voor meer diepgang in het experiment gezorgd.

Camera draait: actie!

De wijkraad bestaat uit elf ingelote Oosterparkers en zes gemeenteraadsleden, om zo de connectie met de gemeenteraad te houden. De raadsleden hebben echter de expliciete opdracht ‘op hun handen te zitten’ om te voorkomen dat ze de wijkraad ‘besmetten’ met de bureaucratische gewoontes die dergelijke bestuurslagen hebben. Daarnaast zijn er 400 Oosterparkers ingeloot als wijkpanel. Zij voorzien de raad gevraagd en ongevraagd van adviezen en van te

agenderen zaken. De wijkraad is in december 2017 geïnstalleerd en het experiment zal twee jaar lopen. Daarna wordt het traject onder andere door de Gemeente Groningen en de Rijksuniversiteit Groningen geëvalueerd.

Of de coöperatieve wijkraad een succes wordt, is dus afwachten. Ook is het volgens Van de Wetering niet zomaar mogelijk dit model toe te passen op een andere wijk. Per wijk of gebied zal maatwerk geleverd moeten worden. Dus voor filosofen die graag meewerken aan het in de praktijk brengen van nieuwe, democratische bestuursvormen is er in Groningen en elders voorlopig nog genoeg te doen.

De Gerbrand Bakkerstraat in de Oosterparkwijk in Groningen

Filosofie en participatief actieonderzoek of: Een filosofische voorbeschouwing van de PAO-dag

Op 25 april 2018 organiseerden de Wetenschapswinkels de Dag van Participatief Actieonderzoek, een congres over participatieve onderzoeksvormen en actieonderzoek. Marc Pauly keek vooruit op de Dag.

Actieonderzoek: Wat is dat eigenlijk, welk doel heeft het, en is het wel wetenschap? Dat zijn voor mij de drie centrale vragen die aanleiding waren om vanuit de wetenschapswinkels een dag over (participatief) actieonderzoek te organiseren. De meeste van ons hebben wel een grof idee waar het bij actieonderzoek over gaat: De participatie van leken in het uitvoeren van onderzoek, de emancipatie van de burger tot co-wetenschapper, activistische wetenschap, onderzoeksmethoden die veel vrijer zijn dan het doen van gecontroleerde experimenten en het afnemen van enquêtes. Het afbakenen van wat actieonderzoek precies is en welke vormen er zijn is een van mijn vragen voor deze dag.

Mijn tweede vraag: Zijn dergelijke types onderzoek überhaupt wetenschap? Dit is voor mij als filosoof een heel boeiende vraag, want het afbakenen van wetenschap is een van de belangrijke vragen van de wetenschapsfilosofie. Wetenschappelijke kennis heeft bepaalde kenmerken die het onderscheidt van andere soorten kennis, bijv. leefwereldkennis van natuurvolkeren. Het feit dat wij op de universiteit het normaal vinden dat kennis via hoorcolleges overgebracht kan worden zegt in feite al veel over ons beeld van kennis. Wetenschappelijk kennis is schriftelijke kennis, makkelijk verplaatsbaar en communiceerbaar, streeft naar universaliteit en objectiviteit, werkt via abstractie. Leefwereldkennis is vaak lokaal, wordt mondeling

gecommuniceerd, is relationeel en subjectief, maakt gebruik van zintuiglijke ervaring i.p.v. machines en instrumenten. Wetenschappelijke kennis is niet per se beter of slechter dan andere soorten kennis, maar wel anders. Misschien dat actieonderzoek een soort van kennis oplevert dat ergens tussen wetenschappelijke kennis en leefwereldkennis in zit.

Tenslotte: Wat is het doel van actieonderzoek? We vergeten soms dat ons streven naar kennis vaak een bepaald doel heeft, een *Erkenntnisinteresse*, zoals sommige filosofen dat heel fancy noemen. Veel wetenschap heeft als doel de controle van de wereld om ons heen. We willen dingen weten omdat we met deze kennis verschijnselen kunnen voorspellen en verklaren, en hierdoor verkrijgen we een bepaald soort macht over de wereld. Maar soms heeft onze wil tot weten ook communicatie als doel, we willen anderen (beter) begrijpen. En soms is het doel misschien emancipatie, om kritiek op de bestaande structuren te leveren en onszelf en de wereld om ons heen te veranderen. Volgens sommige filosofen leidt dit laatste doel tot een andere soort van “wetenschap”, ook wat de methodiek betreft. En misschien is actieonderzoek wel een voorbeeld van zo’n methodiek.

Wetenschap is niet “ook maar een mening”, en kritische reflectie op onderzoeksmethoden is centraal voor het waarborgen van de kwaliteit van wetenschap en het werk dat wij als wetenschapswinkels doen. Maar wetenschappelijke methodiek is ook niet statisch en verandert in de loop van de tijd. Misschien is actieonderzoek onderdeel van die verandering van wetenschap. Of misschien levert het een ander soort van kennis op. Of misschien wel allebei.

Bètawinkel

Publicaties

- *Roos Teunissen. Sustainable iceskating Zuidwolde.* Bachelorrapport Technische Bedrijfskunde.
- *Henri Bijl. Efficient armatures lead to energy and maintenance savings.* A design plan on public lighting for the municipality of Leek. Bachelorrapport Technische Bedrijfskunde.
- *Pieter Groen. Emission monitoring and analysis of sea-going vessels at Groningen Seaports through 2030.* Bachelorrapport Technische Bedrijfskunde
- *Emiel Neven. Sustainability Contest: Transparent Wood versus Glass.* Bachelorrapport Technische Bedrijfskunde.
- *Kirsten Niekolaas. AC vs DC: energy efficiency of a designed DC system. In the context of a sustainable school.* Bachelorrapport Technische Bedrijfskunde.
- *Anne Peters. Improving the energy efficiency at the University of Groningen.* Increasing room utilization and decreasing energy consumption by using the occupancy. Bachelorrapport Technische Bedrijfskunde.
- *Jarno Stoter. Reduction in the amount of dumped polyester end-of-life boats in Fiji.* Bachelorrapport Technische Bedrijfskunde.
- *Reinoud Homan. Meerwaarde en marktpotentie van Watter B.V. in de varkenshouderij.* Master adviesrapport Science Business & Policy.
- *Harmen Dijkstra. Feasibility Report of Virtual Flow Metering.* Master adviesrapport Science Business & Policy.
- *Marloes Roorda. Strategic partners for Diagnostics in the commercial market.* Master adviesrapport Science Business & Policy.
- *Thomas Leenheers. Inrichting van de openbare verlichting in het buitengebied van de Gemeente Leek.* Master adviesrapport Science Business & Policy.
- *Anne-Wil Bosma. E-healthgebruik bij ouderen.* Hoe kan het ministerie van VWS het e-healthgebruik onder ouderen laten toenemen? Master adviesrapport Science Business & Policy
- *Friso Postma. A New Model for Microbiologically Influenced Corrosion.* Master adviesrapport Science Business & Policy.
- *Rixt Botma. Vergroten van acceptatie van windprojecten op land.* Masteronderzoek EES; rapport en presentatie.
- *Jesper Bosma, Bas Davids, Laure Eisen, Annemieke Haan, Eric Sietsma, Lyan Simon, Sandra van der Werf. Mediapijoniers – Mobiléa.* Masterrapport Science Business and Policy.
- *Saskia Bontjer, Annemieke Haan, Ivor van der Laan, Elena Piotter, Eric Sietsema, Vera Sprik, Inge Wijbenga. Profiling Autism: a positive approach.* Masterrapport Science Business and Policy.

- *Roberto de Cecilio, Hsing-Hsuan Chen, Sidney Kloek, Stéphane Schroeder, Maarten Verbeke, Martijn Weemeijer. Addressing positional defiant disorder and conduct disorder in children.* Masterrapport Science Business and Policy.
- *Jesper Bosma, Romy Krikke, Lyan Simon, Atze van Stralen, Hinko Hofstra, Kevin Keijzer, Devi Seijkens. Facilitatiing early-access medicine to end-stage patients.* Masterrapport Science Business and Policy.
- *Winnaar Rachel Carson Milieuscriptie prijs 2017.* Persbericht VVM. 30 november 2017

Presentaties

- *Calvin Wolters, Tomas Vogels, Leon Wieringa, Wytze Bekker. Air Bee and Bee; het nut van bijenhôtels.* Eerstejaars Biologie/Life Science and Technology, 27 januari 2017.
- *Anne Blanken, Bram de Ruiter, Chérie Ham, Daniël Koot. De Hunze: meanderen door de stad.* Symposium People Planet Profit & verslag, 30 januari 2017.
- *Jeroen Kerssies, Thomas Scheffer, Max Wijbrandts, Rori Wijnhorst. Het Groningse Laagveengebied: Een duurzame inrichting als basis voor een volledige benutting van recreatieve, ecologische en economische potentie van het Groningse Laagveengebied.* Symposium People Planet Profit & verslag, 30 januari 2017.
- *Marten Hospes, Sjoerd Mulder, Lars Padmos, Sem Wijma, Loes Woelders. Wonen rondom water: toekomstvisie op waterprojecten.* Symposium People Planet Profit & verslag, 30 januari 2017.
- *Karin Ree. Elementen voor klimaatpak in Friesland.* Lezing Milieu Federatie Fryslân, Green Drinks Leeuwarden, 16 maart 2017.
- *Jorrit Reede, Syed Mahin Ahmed, Andreea Sachelaru, Isobel Stewart. Human Hair Utilization.* Eerstejaars Chemie, 14 juni 2017.
- *Elwin Jongman, Siemen Brouwer, Alexander Feinhals and Adaugo Uche. Biobased Polyesters.* Eerstejaars Chemie, 16 juni 2017.
- *Hidde Joosten, Gjalte de Vries, Nienke Langeland, Sammo Wesseling. Transparant Wood* Eerstejaars Chemie, 16 juni 2017.
- *Rick Stratingh. Off the grid.* No more natural gas in Oostwold? Honours College FSE Symposium, 27 juni 2017
- *Sarah Bedolfe. Freshwater Life.* Presentatie VVM Rachel Carson Milieuscriptie prijs 2017. 30 november 2017.
- *Martijn Weemeijer. European Eel in Frisia - A fish in need it is indeed.* Masteronderzoek Mariene Biologie eindpresentatie, 4 december 2017.

Geneeskunde & Volksgezondheid

Publicaties

- *Kirsten PA. van Apeldoorn. Een Kwalitatieve Ver-*

- *kenning naar Sociale Innovatie.* Verschillende Perspectieven op Empowerment, Sociale Cohesie en Samenwerking, Rijksuniversiteit Groningen Sociale Psychologie en haar Toepassingen april 2017
- *Hilde Fokkinga, Lieke Terpstra, Esmée Stikma. Project Slim Leven.* Hoe (on)misbaar de vrijwilligers zijn voor Slim Leven. Rijksuniversiteit Groningen Medische Sociologie, juni 2017
- *Eline Zijlstra. Kwetsbare jongvolwassenen uit Beschermd Wonen & Opvang en participatie door middel van sport.* Een kwalitatief onderzoek naar de factoren die een rol spelen in het al dan niet participeren aan de sportmomenten van #ClubSport, Rijksuniversiteit Groningen, Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, 18 augustus 2017
- *Josien Schaafsma. Inwoners van de Veenkoloniën naar de huisarts.* Een kwalitatief onderzoek naar de verschillen tussen mensen met een hoge en lage sociaaleconomische status in wat maakt dat zij wel of niet naar de huisarts gaan, Rijksuniversiteit Groningen, Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, Vakgroep Sociologie; Masterroute Gezondheid, Zorg en Welzijn, september 2107
- *Attie Schout en Maud Groot Beumer. Blue Zone Bus.* Een haalbaarheidsstudie Rijksuniversiteit Groningen, Honours Master Programme "Leadership: Making the difference" 2016-2017, 26 juni 2017
- *Bente Zantman, Becca Woolley, Cecilia Husta, Fthi Abadi, Janneke Groot. Toolbox: Evaluation of De Opstap,* Rijksuniversiteit Groningen, Honours College Leadership Lab, February-June 2017
- *Nienke Riemersma Evaluatie van ons rookbeleid binnen de instelling. Wat heeft dit opgeleverd voor cliënten en medewerkers?* Tabellenboek artikel VNN Roken, Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid, UMCG; Rijksuniversiteit Groningen. september 2017
- *Felipe Melo Pizzardo, Stijn Ringnalda, Gijs Westra. Loneliness and Social Network in Garmerwolde.* Samen ouder worden in krimpgebieden. Project waarbij ouderen naar elkaar omkijken in krimpgebieden, Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen – vakgebied demografie, Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid, UMCG; Rijksuniversiteit Groningen, oktober 2017
- *Mohd Khalil Abuhantash, Laura Huvers, Lotte Odijk. Promotieplan Logeerhuis De Opstap.* Onderzoek naar het optimaliseren van promotiestrategieën voor Logeerhuis De Opstap. Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid, UMCG; Rijksuniversiteit Groningen., december 2017
- *Gwendolyn Aldershof, Saskia Bontjer, Melanie Reijrink, Manon Schallig. Eigen Regie en Partici-*

- *patie: Vrouwengroep Hestia.* Onderzoek naar de uniekheid, motivatie en gezondheidsdomeinen van het project 'Eigen Regie en Participatie', Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid, UMCG; Rijksuniversiteit Groningen., december 2017
- *Nienke Riemersma. Leven met de ziekte van Ménière.* Tabellenboek met aanvullende analyses Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid, UMCG; Rijksuniversiteit Groningen. oktober 2017

Presentaties en evenementen

- *Maud Groot Beumer en Attie Schout. Honours master 'Leadership: making the difference!'* Presentatie Honours project, het Leadership Lab en Masterwork in het kader van de Blue Zone Bus. 31 mei 2017, Supervisor: Geke Dijkstra
- *Hilde Fokkinga - Lieke Terpstra - Esmée Stikma. Powerpoint presentatie Onderzoek project Slim Leven* 15 juni 2017, Supervisors: Jolanda Tuinstra; Danielle Jansen
- *Bente Zantman, Becca Woolley, Cecilia Husta, Fthi Abadi en Janneke Groot. Toolbox: Evaluation of De Opstap* Honours College Leadership Lab., juni 2017
- *Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid, UMCG; Rijksuniversiteit Groningen. Supervisors: Jolanda Tuinstra and Karin Veldman*
- *Felipe Melo Pissardo, Stijn Ringnalda, Gijs Westra. Eenzaamheid en social netwerken onder vijfenzestigplussers in Garmerwolde.* Presentatie onderzoeksproject Ruimtelijke Wetenschappen in opdracht van Stichting Jij & Co. Eindpresentatie 31 oktober 2017, Supervisors: Louise Meijering en Karin Veldman
- *Gwendolyn Aldershof, Saskia Bontjer, Melanie Reijrink, Manon Schallig. Presentatie Honours project, het Leadership Lab.* Onderzoek presentatie Eigen regie en participatie Vrouwengroep Hestia., 22 november 2017, Supervisor: Jolanda Tuinstra
- *Mohd Khalil Abuhantash, Laura Huvers, Lotte Odijk. Promotieplan Logeerhuis De Opstap.* Presentatie Honours project, het Leadership Lab. Eindpresentatie 9 december 2017, Supervisor: Karin Veldman

Green Office

Evenementen

- 10-jan.-2017 **Opening watertappunten**
- 19-jan.-2017 **Film: Het Noorderplantsoen**
- 15-mrt.-2017 **Opening Green Office kantoor** – Oude Kijk in 't Jatstraat 39
- 9-feb.-2017 **Lift vs. stairs onderzoek**
- 6-apr.-2017 **Bijzondere Bomen wandeling**
- 3-mei-2017 **Lezing duurzaam bankieren**
- 26-mei-2017 **O-swap**
- 19-mei-2017 **SustainaBul**

- 22-mei-2017 **NEXT vrijwilligersmarkt**
- 24-mei-2017 **Wildplukwandeling**
- 31-mei-2017 **Wildplukwandeling**
- 29-jun.-2017 **Pubquiz**
- 17-aug.-2017 **KEI-week**
- 31-aug.-2017 **University Fair** (Intro internationals)
- 18-sep.-2017 **Fietsweek**
- 10-okt.-2017 **Dag van de Duurzaamheid**
- 26-okt.-2017 **Lunchwandeling herfsteditie**
- 2-nov.-2017 **Let's Gro symposium**
- 6-nov.-2017 **Promotie pompoenen tentamens**
- 14-nov.-2017 **Wandeling Zernike**
- 20-nov.-2017 **Lezing Electronics Watch**
- 11-dec.-2017 **Cursus Green Growth**
- 16-dec.-2017 **Netwerkborrel + onthulling Sustainable Experience kaart**

Kenniscentrum Filosofie

Publieks publicaties

- *M. Pauly. Wenn ich mir etwas wünschen dürfte.* Artikel. 2017
- *J. Romeijn. Zelfoverschatting.* Hoofdstuk in Nederland in Ideeën. 2017

Publicaties

- **4 Filosofieleswijzers voor Stichting Senia Onderwijs**

Presentaties

- *P. Boele van Hensbroek. Democratie - kan het ook anders?* Lezing Filosofisch Café Drachten. Mei 2017.
- *P. Kleingeld. Kant, patriottisme en/of kosmopolitisme.* Lezing Vrienden van de Filosofie in Oost-Groningen. November 2017.

Onderwijs

Publicaties

- *N.F.J. Ketting. De aanwezigheid van samenwerkingsvaardigheden bij leerlingen in groep 3.* Een onderzoek naar de samenwerking en groepsinteractie van leerlingen in groep 3 tijdens twee coöperatieve rekenactiviteiten. Masterthesis.
- *J. Kroeze. Leerprestaties in Kansrijke Combinatiegroepen.* Een evaluatieonderzoek naar de leerprestaties op het gebied van spelling van leerlingen in Kansrijke Combinatiegroepen. Masterthesis.

Taal, Cultuur & Communicatie

Publicaties

- *S. van der Meer en S. Zeefat. Kleur ontketend en Caravaggio,* 2 kunstwijzers voor Senia, april 2017
- *Post. Grip krijgen op taalangst.* Knowledge Mobility Plan project 'Met je mond vol Nederlands', juli 2017.

- *Post. Tips en tricks over taalangst,* adviezen voor docenten en cursisten, juli 2017
- *S. Berghuis. What do you have to know about feedback to learn a language effectively?* Knowledge Mobility Plan project 'Met je mond vol Nederlands', juli 2017.
- *S. Berghuis. Tips en tricks over feedback,* adviezen voor docenten en cursisten, juli 2017
- *K. Kuik. Grip krijgen op je eigen leerproces: Het effect van motivatie.* Knowledge Mobility Plan project 'Met je mond vol Nederlands', juli 2017.
- *K. Kuik. Motivatie bij het leren van een taal,* filmpje op website, juli 2017
- *J. Lindner. De kunst van goede feedback: Training voor effectieve peerfeedback.* Training voor docenten hoger onderwijs, aug 2017.
- *Y. Haan-Leinenga. Een wereld als verschil: De ontwikkeling van het meisjesboek tussen 1945 en 1970.* Masterscriptie voor Kinderboekenhuis, aug 2017.
- *L. van Leeuwen, S. Hermans, J. Mooij, T. Neplenbroek, E. van de Boom, M. Tan, K. Renkema, A. Kooistra, A. van der Zee, J. van Weringh, G. Reilink, M. Creemer. 10 leeswijzers voor Senia,* Nederlands (4), Engels (4) en Duits (2), sep. 2017

Presentaties

- *J. Lindner. Effectieve feedback, presentatie voor RUG-docenten Frans, juni 2017*
- *J. Seeberger en A. van Balen. Teksten van Karl Jenkins,* Workshop voor koor Ten Toon, 12 juni 2017
- *K. Kuik, S. Berghuis en A. Post. Helping refugees to learn Dutch,* korte presentatie bij bezoek van Science Shop Vechta 19 juni 2017
- *S. Visser. How to apply your knowledge in society,* Gastcollege Applied Linguistics, 2 okt. 2017
- *S. Berghuis en A. Post. Met je mond vol Nederlands,* Thema-avond Taalondersteuners Humanitas, 27 nov. 2017
- *V. Hazelhoff en S. Visser. Wetenschap in praktijk,* presentatie Wetenschapswinkel in Ma-college D&A CIW, 14 nov. 2017
- *S. Visser. Wetenschap in praktijk,* Presentatie Wetenschapswinkel in Ba-college CIW, 17 nov. 2017

Gezamenlijke presentaties

- *Marc Pauly, Kristy Kuik, Stephanie Berghuis, Aliës Post, Jarno Stoter en Esther Lammers. Wetenschapsladen in Groningen.* Presentaties en rondetafelgesprekken bij bezoek Universitat Vechta (incl presentatie van gastonderzoeker over actieonderzoek in Colombia), Groningen, 19 juni 2017.

Zullen we

kennis

maken?

